

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

23. veebruar 2010*

Kohtuasjas C-480/08,

mille ese on EÜ artikli 234 alusel Court of Appeal'i (England & Wales) (Civil division) (Ühendkuningriik) 10. oktoobri 2008. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 7. novembril 2008, menetluses

Maria Teixeira

versus

London Borough of Lambeth,

Secretary of State for the Home Department,

* Kohtumenetluse keel: inglise.

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president V. Skouris, kodade esimehed J. N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot ja P. Lindh, kohtunikud C. W. A. Timmermans, A. Rosas (ettekandja), K. Schieman, P. Küris, E. Juhász, L. Bay Larsen, T. von Danwitz ja A. Arabadjiev,

kohtujurist: J. Kokott,
kohtusekretär: ametnik K. Malacek,

arvestades kirjalikus menetluses ja 2. septembril 2009 toimunud kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

- M. Teixeira, esindajad: *solicitor* N. Clarkson'i volitatud R. Gordon, QC, ja *barrister* A. Berry,
- London Borough of Lambeth, esindaja: *barrister* T. Vanhegan,
- Ühendkuningriigi valitsus, esindaja: V. Jackson, keda abistas C. Lewis, QC,

- Taani valitsus, esindajad: J. Liisberg ja R. Holdgaard,
- Portugali valitsus, esindajad: L. Fernandes ja M. F. Pinheiro,
- Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: D. Maidani ja M. Wilderspin,
- EFTA järelevalveamet, esindajad: N. Fenger, L. Armati ja I. Hauger,

olles 20. oktoobri 2009. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- ¹ Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 15. oktoobri 1968. aasta määruse (EMÜ) nr 1612/68 töötajate liikumisvabaduse kohta ühenduse piires (EÜT L 257, lk 2; ELT eriväljaanne 05/01, lk 15), mida on muudetud nõukogu 27. juuli 1992. aasta määrusega (EMÜ) nr 2434/92 (EÜT L 245, lk 1; ELT eriväljaanne 05/02, lk 69; edaspidi „määrus nr 1612/68“) artikli 12 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ,

72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ (ELT L 158, lk 77 ja parandused ELT 2004, L 229, lk 35, ELT 2005, L 197, lk 34, ning ELT 2007, L 204, lk 28) tõlgendamist.

- 2 See taotlus on esitatud M. Teixeira ning London Borough of Lambethi (Lambethi haldusüksus Londonis) ja Secretary of State for the Home Departmenti vahelises vaidluses, mille ese on nimetatud haldusüksuse poolt M. Teixeira eluasemeabi taotluse rahuldamata jätmine.

Õiguslik raamistik

Euroopa Liidu õigusnormid

- 3 Määruse nr 1612/68 põhjendus 5 on sõnastatud järgmiselt:

„õigus liikumisvabadusele, nii et seda võiks kasutada objektiivse mõõdupuu järgi vabalt ja väärikalt, nõuab tegeliku ja seadusjärgse võrdse kohtlemise tagamist kõiges, mis on seotud töötamise ja eluaseme saamisega, samuti töötajate liikumist takistavate piirangute kõrvaldamist, eelkõige selliste piirangute kõrvaldamist, mis on seotud töötaja õigusega olla koos oma perega ja tema pere integreerimistingimustega vastuvõtjariiki”.

4 Määruse nr 1612/68 artikkel 10 näeb ette:

„1. Sõltumata kodakondsusest on õigus asuda elama töötaja juurde, kes on ühe liikmesriigi kodanik ja kes töötab teise liikmesriigi territooriumil:

a) tema abikaasal ja nende järglastel, kes on alla 21-aastased või ülalpeetavad;

b) töötaja ja tema abikaasa ülalpeetavatel sugulastel ülenevas liinis.

2. Liikmesriigid hõlbustavad ükskõik millise lõikes 1 nimetamata pereliikme riiki lubamist, kui ta on ülnimetatud töötaja ülalpeetav või temaga koos elav ja samasse leibkonda kuuluv isik riigis, kust töötaja pärit on.

3. Lõigete 1 ja 2 kohaldamise eelduseks on, et töötajal on oma pere jaoks samasugune elamispind, mida peetakse piirkonnas, kus ta töötab, tavaliseks selle riigi kodanikest töötajate puhul; käesoleva sätte alusel ei tohi siiski teha vahet selle riigi kodanikest töötajate ja teistest liikmesriikidest pärit töötajate vahel.”

5 Määruse nr 1612/68 artikkel 11 sätestab:

„Kui liikmesriigi kodanik on töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja teise liikmesriigi territooriumil, on tema abikaasal ja neil tema lastel, kes on alla 21 aastased või tema

ülalpeetavad, õigus asuda tööle töötajana mis tahes paigas selles riigis, isegi kui nad ei ole ühegi liikmesriigi kodanikud.”

6 Määruse nr 1612/68 artiklid 10 ja 11 tunnistati direktiivi 2004/38 artikli 38 lõike 1 alusel alates 30. aprillist 2006 kehtetuks.

7 Määruse nr 1612/68 artikkel 12, mis ei kuulu selle määruse nende sätete hulka, mis tunnistati direktiiviga 2004/38 kehtetuks, näeb ette:

„Teise liikmesriigi territooriumil töötava või töötanud liikmesriigi kodaniku lapsi, kes elavad selle riigi territooriumil, võetakse selle riigi üldhariduskooli, töö käigus toimuva väljaõppe kursustele ja kutseõppekursustele samadel tingimustel kui selle riigi kodanikke.

Liikmesriigid aitavad kaasa kõigile pingutustele, mille eesmärgiks on anda nendele lastele võimalikult head tingimused koolituses osaleda.”

8 Direktiivi 2004/38 põhjendused 3 ja 16 on sõnastatud järgmiselt:

„(3) Kui liikmesriikide kodanikud kasutavad oma vaba liikumise ja elamise õigust, peaks nende põhistaatuseks olema liidu kodakondsus. Seepärast on oluline kodifitseerida ja üle vaadata olemasolevad ühenduse dokumendid, milles

käsitletakse eraldi töötajaid ja füüsilisest isikust ettevõtjaid, samuti õpilasi ja muid mittetöötavaid isikuid, et lihtsustada ja tugevdada kõikide liidu kodanike vaba liikumise ja elamise õigust.

[...]

- (16) Kuni elamisõiguse kasutajad ei koorma põhjendamatult vastuvõtva liikmesriigi sotsiaallabisüsteemi, ei tohiks neid välja saata. Seepärast ei tohiks väljasaatmine olla sotsiaallabisüsteemi kasutamise automaatne tagajärg. Vastuvõttev liikmesriik peaks kaaluma, kas tegemist on ajutiste raskustega, ja võtma arvesse elamisperioodi kestust, isiklike asjaolusid ja antud abi suurust, et otsustada, kas abisaaja on muutunud selle riigi sotsiaallabisüsteemile põhjendamatuks koormaks ja tuleks riigist välja saata. Mitte mingil juhul ei või väljasaatmist rakendada töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja Euroopa Kohtu määratletud tööotsijate suhtes, välja arvatud avaliku korra ja julgeoleku huvides.”

- 9 Direktiivi 2004/38 artikkel 7 reguleerib liidu kodanike õigust elada kauem kui kolm kuud teises liikmesriigis, mille kodanikud nad ei ole. Selle artikli lõige 1 näeb ette:

„Kõikidel liidu kodanikel on õigus elada teise liikmesriigi territooriumil kauem kui kolm kuud, kui:

- a) nad tegutsevad vastuvõttvas liikmesriigis töötajate või füüsilisest isikust ettevõtjatenä või

- b) neil on enda ja oma pere jaoks piisavalt vahendeid, et mitte koormata oma elamisperioodi ajal vastuvõtva liikmesriigi sotsiaaabisüsteemi ja neil on vastuvõtva liikmesriigi üldine ravikindlustus või

- c) – nad on kantud mõne sellise era- või avalik-õigusliku õppeasutuse nimekirja, mis on vastuvõtvas liikmesriigis akrediteeritud või mida rahastatakse selle riigi õigusaktide või haldustavade põhjal, ja nende peamiseks eesmärgiks on õpingud, sealhulgas tööalane koostöö, ning

- neil on vastuvõtva liikmesriigi üldine ravikindlustus ja nad kinnitavad asjaomasele liikmesriigi asutusele avalduses või mõnes muus enda valitud dokumendis, et neil on enda ja oma pere liikmete jaoks piisavalt vahendeid, et mitte koormata oma elamisperioodi ajal vastuvõtva liikmesriigi sotsiaaabisüsteemi, või

- d) nad on punktides a, b või c nimetatud tingimustele vastava liidu kodaniku pereliikmed, kes on temaga kaasas või ühinevad temaga.”

¹⁰ Direktiivi 2004/38 artikli 12 „Pereliikmete elamisõiguse säilitamine liidu kodaniku surma või lahkumise korral” lõige 3 sätestab:

„Liidu kodaniku vastuvõtvast liikmesriigist lahkumise või surma tõttu ei kaota sõltumata kodakondsusest kuni õpingute lõpuni elamisõigust tema lapsed või

vanem, kes lapsi tegelikult hooldab, kui lapsed elavad vastuvõtvast liikmesriigis ja on kantud õppimise eesmärgil õppeasutuse nimekirja.”

- 11 Nimetatud direktiivi artikkel 16 näeb ette, et liidu kodanikud, kes on elanud vastuvõtvast liikmesriigis seaduslikult ja pidevalt viis järjestikust aastat, saavad seal alalise elamisõiguse.
- 12 Direktiivi 2004/38 artikli 24 lõige 1 sätestab eelkõige, et kõiki selle direktiivi kohaselt vastuvõtva liikmesriigi territooriumil elavaid liidu kodanikke koheldakse asutamisepingu reguleerimisalas võrdselt kõnealuse liikmesriigi kodanikega.
- 13 Direktiivi 2004/38 artikli 40 lõike 1 esimesest lõigust tuleneb, et liikmesriigid jõustavad selle direktiivi täitmiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt 30. aprilliks 2006.

Siseriiklikud õigusnormid

- 14 Direktiivi 2004/38 sätteid võeti Ühendkuningriigi õigusesse üle 2006. aasta Ühendkuningriigi sissepääsu eeskirjadega (Euroopa Majanduspiirkond) (Immigration (European Economic Area) Regulations 2006).
- 15 Seoses eluasemeabiga näeb 1996. aasta eluasemeseadus (Housing Act 1996) VII jaos ette eluasemeabi kvalifitseeruvatele isikutele, kellel ei ole kodu ja kes vastavad teatud tingimustele.

- 16 Selle abi üksikasjad on välja toodud 2006. aasta eluaseme ja kodutusabi andmise eeskirjades (nõutavad tingimused) (Inglismaa) (Allocation of Housing and Homelessness (Eligibility) (England) Regulations 2006).
- 17 Eelotsusetaotluse kohaselt peab eluasemeabi taotlejal olema selleks, et tal oleks õigus saada eluasemeabi viimati nimetatud eeskirjade artikli 6 alusel, mis käsitlevad välismaalt saabunud isikuid, kelle suhtes ei kohaldata sisserändekontrolli, Ühendkuningriigis elamise õigus ja ta peab seal ka alaliselt elama.
- 18 Selles kontekstis tuleb Ühendkuningriigis elamise õigust omavate isikutena käsitada lisaks Briti kodanikele eelkõige liikmesriigi kodanikke, kes kasutavad liidu õiguse alusel Ühendkuningriigi territooriumile sisenemise ning seal pikema aja vältel elamise õigust.
- 19 Asjakohastest siseriiklikest õigusnormidest tuleneb, et M. Teixeira õigus saada eluasemeabi sõltub sellest, kas viimasel on Ühendkuningriigis liidu õiguse alusel elamise õigus.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 20 M. Teixeira, Portugali kodanik, saabus Ühendkuningriiki 1989. aastal koos oma Portugali kodanikust abikaasaga ning töötas selles liikmesriigis aastatel 1989–1991. Nende tütar Patricia sündis 2. juunil 1991. Hiljem M. Teixeira ning ta abikaasa lahutasid abielu, kuid jäid mõlemad Ühendkuningriiki elama.

- 21 Pärast 1991. aastat töötas M. Teixeira Ühendkuningriigis katkendlikult. M. Teixeira ei käinud tööl ajal, mil Patricia alustas Ühendkuningriigis oma kooliteed, kuid ta töötas oma tütre kooliskäimise ajal erinevate ajavahemike vältel. Viimati töötas ta Ühendkuningriigis 2005. aasta alguses.
- 22 13. juunil 2006 otsustas kohus, et Patricia peab jääma oma isa juurde elama, kuid ta võib suhelda oma emaga nii palju kui ta soovib. 2006. aasta novembris pani Patricia end kirja Lambethis asuvasse Vauxhall Learning Centre'isse lapsehoidjate kursusele. 2007. aasta märtsis asus Patricia oma ema juurde elama.
- 23 11. aprillil 2007 taotles M. Teixeira 1996. aasta eluasemeseaduse VII jao alusel eluasemeabi kodututele. Väites, et tal on Ühendkuningriigis elamise õigus, tugines ta eelkõige määruse nr 1612/68 artiklile 12, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus 17. septembri 2002. aasta otsuses kohtuasjas C-413/99: Baumbast ja R (EKL 2002, lk I-7091).
- 24 London Borough of Lambethi pädev ametnik leidis, et M. Teixeiral ei ole õigust saada eluasemeabi ja jättis seetõttu viimati nimetatud taotluse rahuldamata.
- 25 M. Teixeira esitas selle otsuse peale vaide ametnikule, kelle pädevuses on lahendada uuesti läbivaatamise vaideid; nimetatud ametnik jättis aga esialgse otsuse muutmata, leides, et määruse nr 1612/68 artiklit 12 muudeti direktiiviga 2004/38, ning kuna M. Teixeira ei ole majanduslikult sõltumatu, ei saa ta väita, et tal on elamisõigus selle artikli alusel.

- 26 M. Teixeira esitas selle otsuse peale County Court'ile kaebuse.
- 27 M. Teixeira möönis selles kohtus, et tal ei ole elamisõigust direktiivi 2004/38 artikli 7 lõike 1 alusel, et ta ei vasta selle direktiivi artikli 7 lõikes 3 sätestatud tingimustele, et teda saaks käsitada töötaja staatuse säilitanud isikuna, ning et tal ei ole alalist elamisõigust nimetatud direktiivi artikli 16 alusel.
- 28 Ta väitis, et ainuke alus, millele tuginedes võib tema arvates nõuda Ühendkuningriigis elamise õigust, on asjaolu, et tema tütar käib seal koolis ja et tütrele on autonoomne elamisõigus, mis tuleneb määruse nr 1612/68 artiklist 12, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus eespool viidatud kohtuotsuses Baumbast ja R ning et alates 2007. aasta märtsist hooldab tema tegelikult oma tütart.
- 29 County Court jättis M. Teixeira kaebuse 16. novembri 2007. aasta otsusega rahuldamata, mille peale viimane esitas eelotsusetaotluse esitanud kohtule apellatsioonikaebuse.
- 30 M. Teixeira väidab selles kohtus eelkõige, et tema tütrele on Ühendkuningriigis määruse nr 1612/68 artikli 12 alusel autonoomne elamisõigus, et tal endal on samuti selles liikmesriigis elamise õigus, kuna tema hooldab tegelikult oma tütart ning et nõutud ei ole seda, et elamisõiguse saamiseks nimetatud artikli 12 alusel peaks laps või teda hooldav isik olema võimeline end ise ülal pidama.
- 31 Vastustajad põhikohtuasjas väidavad, et direktiiv 2004/38 sätestab nüüd need tingimused, mis puudutavad liidu kodanike ja nende perekonnaliikmete elamisõigust liikmesriikides, nii et mis tahes elamisõiguse kasutamise – isegi kui see tuleneb määruse nr 1612/68 artiklist 12 – eelduseks on see, et puudutatud isikud vastavad selles

direktiivis sätestatud elamisõiguse tingimustele. Kuna M. Teixeira tunnistas ise, et ta ei vasta neile tingimustele, mida nimetatud direktiivi artiklid 7 ja 16 peavad elamisõiguse saamise eeldusteks, jõudis London Borough of Lambeth põhjendatult järeldusele, et M. Teixeiral ei olnud sellist õigust ja seega ei olnud tal õigust saada eluasemeabi.

32 Teise võimalusena väidavad vastustajad põhikohtuasjas, et kui M. Teixeiral ongi – isegi kui ta ei vasta direktiivis 2004/38 ette nähtud tingimustele – võimalik tuletada elamisõigus määruse nr 1612/68 artiklist 12, siis eeldab selline õigus samas, et kaebuse esitaja põhikohtuasjas oleks võimeline end ise ülal pidama, mis aga nii ei ole. Peale selle lõppeb last hooldava vanema elamisõigus päeval, kui laps saab 18-aastaseks. Lõpuks ei olnud M. Teixeira töötaja staatuses ajal, kui ta tütar alustas oma õpinguid, ning kuivõrd M. Teixeira töötas hiljem üksnes lühikeste ajavahemike vältel, ei ole tal õigust nõuda elamisõigust üksnes selle alusel, et tema tütar käib koolis.

33 Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division), kes pöördus juba Euroopa Kohtu poole eelotsusetaotlusega kohtuasjas C-310/08: Ibrahim ja Secretary of State for the Home Department, milles otsus tehakse täna (EKL 2010, lk I-1065) ning mis puudutab sellise vanema elamisõigust, kes ei ole liidu kodanik, kuid kelle lapsed on Taani kodanikud ja käivad Ühendkuningriigis koolis, otsustas samuti peatada põhikohtuasjas menetluse ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„Kas juhul, kui

– liidu kodanik saabus Ühendkuningriiki,

- ta töötas teatud ajavahemike vältel Ühendkuningriigis,
 - ta lõpetas töötamise, kuid ei lahkunud Ühendkuningriigist,
 - tema töötaja staatus ei ole säilinud ja tal ei ole [...] direktiivi 2004/38/EÜ artikli 7 alusel elamisõigust ega sama direktiivi artikli 16 alusel alalist elamisõigust,
 - selle liidu kodaniku laps alustas hariduse omandamist ajal, mil liidu kodanik ei töötanud, kuid laps jätkas Ühendkuningriigis õppimist ajavahemikel, mil liidu kodanik Ühendkuningriigis töötas,
 - liidu kodanik on isik, kes last tegelikult hooldab ja
 - liidu kodanik ega tema laps ei ole võimelised end ise ülal pidama:
1. on liidu kodanikul Ühendkuningriigis elamise õigus üksnes juhul, kui ta vastab [...] direktiivis 2004/38 [...] sätestatud tingimustele?

või

2. a) on liidu kodanikul [...] määruse nr 1612/68 [...] artiklist 12 – Euroopa Kohtu poolt tõlgendatud kujul – tuletatud elamisõigus, ilma et oleks nõutav, et ta vastaks direktiivis 2004/38 [...] sätestatud tingimustele?

ja

- b) kui jah, siis kas tal peab olema piisavalt vahendeid, et mitte koormata oma kavandatud elamisperioodi ajal vastuvõtva liikmesriigi sotsiaalsüsteemi, ja vastuvõttas liikmesriigis üldine ravikindlustus?

- c) kui jah, siis kas laps peab olema alustanud hariduse omandamist ajal, mil liidu kodanik oli töötaja, et tal oleks elamisõigus tulenevalt [...] määruse [...] nr 1612/68 artiklist 12, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus, või piisab sellest, et liidu kodanik on mingil ajal pärast lapse õpingute algust töötanud?

- d) kas liidu kodaniku elamisõigus, mis tuleneb asjaolust, et ta on haridust omandava lapse tegelik hooldaja, lõpeb lapse 18-aastaseks saamisel?

3. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis kas olukord on erinev, kui laps alustas – nagu käesolevas asjas – hariduse omandamist enne kuupäeva, mil liikmesriigid pidid üle võtma [...] direktiivi 2004/38 [...], kuid emast ei saanud lapse

tegelikku hooldajat ja ta ei nõudnud sellel alusel elamisõigust enne 2007. aasta märtsi, st pärast direktiivi ülevõtmise tähtaega?”

Eelotsuse küsimused

Esimene küsimus ja teise küsimuse punkt a

³⁴ Oma esimese küsimusega ja teise küsimuse punktiga a, mida tuleb käsitleda koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada seda, kas sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas võib liikmesriigi kodanik, kes töötab teise liikmesriigi territooriumil, kus tema laps käib koolis, seda last tegelikult hooldava vanemana tuletada oma elamisõiguse viimati nimetatud liikmesriigis üksnes määruse nr 1612/68 artiklist 12, ilma et ta peaks vastama direktiivis 2004/38 sätestatud nõuetele, või kas tema elamisõigust saab tunnustada üksnes siis, kui ta vastab eelnimetatud tingimustele.

³⁵ Määruse nr 1612/68 artikkel 12 annab teise liikmesriigi territooriumil töötava või töötanud liikmesriigi kodaniku lastele, kes elavad selle riigi territooriumil, õiguse käia selle riigi üldhariduskoolis, osaleda töö käigus toimuvatel väljaõppe kursustel ja kutseõppekursustel samadel tingimustel kui selle riigi kodanikud.

³⁶ Euroopa Kohus tunnustas eespool viidatud kohtuotsuses Baumbast ja R – seoses määruse nr 1612/68 artiklis 12 sätestatud õigusega hariduse kättesaadavusele ja teatavatel tingimustel – võõrtöötaja või endise võõrtöötaja lapse elamisõigust, kui see

laps soovib jätkata oma õpinguid vastuvõtvas liikmesriigis, ning ühtlasi seda last tegelikult hooldava vanema elamisõigust, mis on seotud lapse elamisõigusega.

37 Esiteks leidis Euroopa Kohus, et liidu kodaniku lastel – kes on asunud elama liikmesriiki ajal, mil nende vanem kasutas elamisõigust võõrtöötajana selles liikmesriigis – on õigus elada kõnesolevas riigis, et käia seal üldhariduskoolis vastavalt määruse nr 1612/68 artiklile 12. Asjaolu, et nende vanemad on vahepeal lahutatud, ning et vanem, kes kasutas elamisõigust võõrtöötajana ei tööta enam vastuvõtvas liikmesriigis, ei oma selles küsimuses mingit tähtsust (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Baumbast ja R, punkt 63).

38 Teiseks leidis Euroopa Kohus ka, et kui lastel on määruse nr 1612/68 artikli 12 alusel õigus jätkata kooliskäimist vastuvõtvas liikmesriigis, samas kui neid hooldavad vanemad võivad kaotada oma elamisõiguse, võib see, kui neil vanematel ei võimaldata elada vastuvõtvas liikmesriigis nende laste kooliskäimise ajal, võtta lastelt neile liidu seadusandja poolt antud õiguse (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Baumbast ja R, punkt 71).

39 Pärast seda, kui Euroopa Kohus oli nimetatud kohtuotsuse Baumbast ja R punktis 72 meenutanud, et määrust nr 1612/68 tuleb tõlgendada arvestades 4. novembril 1950 Roomas allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 8 ette nähtud perekonnaelu austamise nõuet, jõudis ta sama kohtuotsuse punktis 73 järeldusele, et selle määruse artikliga 12 võõrtöötaja lapsele antud õigus jätkata võimalikult heades tingimustes vastuvõtvas liikmesriigis kooliteed, hõlmab tingimata seda, et sellel lapsel on õigus olla koos teda tegelikult hooldava vanemaga ja järelikult seda, et nimetatud isikul on õigus elada koos temaga kõnealuses liikmesriigis tema õpingute ajal.

- 40 Eelotsusetaotlusest nähtub, et siseriiklik kohus soovib teada, kas lapsele ja teda tegelikult hooldavale vanemale seega omistatud õigused tuginevad üksnes määruse nr 1612/68 artiklile 12 või sama määruse artiklite 10 ja 12 sätete kombineeritud kohaldamisele.
- 41 Viimase oletuse osas küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus – arvestades, et nimetatud artikkel 10 tunnistati kehtetuks ja asendati direktiivis 2004/38 sätestatud normidega –, kas eespool viidatud kohtuotsuses Baumbast ja R antud tõlgendus on pärast direktiivi 2004/38 jõustumist veel kohaldatav ja kas last tegelikult hooldava isiku elamisõigus ei sõltu nüüd selles direktiivis sätestatud elamisõiguse kasutamise tingimustest.
- 42 Sellise isiku puhul nagu kaebuse esitaja põhikohtuasjas, kes ei tööta ja ei ole säilitanud töötaja staatust, tulenevad need tingimused direktiivi 2004/38 artikli 7 lõike 1 punktist b, mille kohaselt on liidu kodanikul õigus elada teise liikmesriigi territooriumil kauem kui kolm kuud ilma seal töötamata, kui tal on enda ja oma pere jaoks piisavalt vahendeid ja vastuvõtvas liikmesriigis üldine ravikindlustus.
- 43 Selles kontekstis tuleb uurida, kas isegi pärast direktiivi 2004/38 jõustumist võimaldab määruse nr 1612/68 artikkel 12, nagu väidavad ka M. Teixeira, Portugali valitsus, Euroopa Ühenduste Komisjon ja EFTA järelevalveamet, tunnustada vastuvõtvas liikmesriigis selle isiku elamisõigust, kes tegelikult hooldab selle riigi territooriumil koolis käivat võõrtöötaja last.

- 44 Esiteks on võõrtöötajate lastel õigus võrdsele kohtlemisele seoses hariduse kättesaadavusega määruse nr 1612/68 artikli 12 alusel üksnes siis, kui nad elavad selle liikmesriigi territooriumil, kus üks nende vanematest töötab või töötas.
- 45 Hariduse kättesaadavus sõltub seega asjaolust, kas laps on eelnevalt asunud vastuvõtvasse liikmesriiki elama. Lastel, kes on asunud vastuvõtvasse liikmesriiki elama võõrtöötaja perekonnaliikmetena nagu – mida märkis oma ettepaneku punktis 39 kohtujurist – võõrtöötaja laps, kes sarnaselt M. Teixeira tütreaga põhikohtuasjas elab sünnist saati liikmesriigis, kus tema isa või ema töötab või töötas, on õigus selles riigis hariduse kättesaadavusele.
- 46 Vastupidi London Borough of Lambethi ning Ühendkuningriigi ja Taani valitsuse väidetele võimaldab määruse nr 1612/68 artikkel 12 – Euroopa Kohtu poolt eespool viidatud kohtuotsuses Baumbast ja R tõlgendatud kujul – anda lapsele seoses tema õigusega hariduse kättesaadavusele autonoomse elamisõiguse. Eeskätt ei sõltunud hariduse kättesaadavuse õiguse kasutamine tingimusest, et laps säilitaks kogu oma õpingute jooksul spetsiifilise elamisõiguse nimetatud määruse artikli 10 lõike 1 punkti a alusel siis, kui see säte veel kehtis.
- 47 Euroopa Kohus lükkas oma 4. mai 1995. aasta otsuse kohtuasjas C-7/94: Gaal (EKL 1995, lk I-1031) punktides 21–24 tagasi argumendid, mille kohaselt esineb ühelt poolt määruse nr 1612/68 artiklite 10 ja 11 ning teiselt poolt sama määruse artikli 12 vahel tihe seos, mistõttu annab viimane säte õiguse vastuvõtvas liikmesriigis hariduse kättesaadavusega seonduvale võrdsele kohtlemisele üksnes neile lastele, kes vastavad nimetatud artiklites 10 ja 11 sätestatud tingimustele. Nimetatud kohtuotsuse Gaal punktis 23 märkis Euroopa Kohus selgesti, et artikkel 12 ei sisalda ühtegi viidet mainitud artiklitele 10 ja 11.

- 48 Kontekstiga, kus määruse nr 1612/68 artikkel 12 asetseb, ning nimetatud artikliga taotletavate eesmärkidega oleks vastuolus, kui hariduse kättesaadavuse õiguse kasutamine oleks sõltuv lapse eraldiseisvast elamisõigusest, mida hinnatakse määruse teiste sätete järgi (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Gaal, punkt 25).
- 49 Eeltoodust järeldub, et kui laps on nimetatud määruse artiklist 12 tulenevalt saanud õiguse hariduse kättesaadavusele, kuna ta on elama asunud vastuvõtvasse liikmesriiki, kus üks tema vanematest töötab või töötas, jääb lapse elamisõigus püsima ja seda ei saa enam kahtluse alla seada asjaolu tõttu, et täidetud ei ole sama määruse artiklis 10 sätestatud tingimused.
- 50 Teiseks ei sõltu hariduse kättesaadavusega seonduv laste õigus võrdsele kohtlemisele asjaolust, et nende isa või ema säilitab oma võõrtöötaja staatuse vastuvõtvas liikmesriigis. Nagu nähtub ka nimetatud määruse artikli 12 sõnastusest, ei piirdu see õigus võõrtöötajate lastega, vaid see on kohaldatav ka endiste võõrtöötajate laste suhtes.
- 51 Peale selle märkis Euroopa Kohus eespool viidatud kohtuotsuse Baumbast ja R punktis 69 selgesti, et määruse nr 1612/68 artikli 12 eesmärk on eelkõige kindlustada, et liikmesriigi kodanikust töötaja lapsed saaksid ka siis, kui lapsevanem ei tööta enam vastuvõtvas liikmesriigis, käia koolis ja vajaduse korral ka lõpetada kooli selles riigis.
- 52 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt nõuab määruse nr 1612/68 artikkel 12 üksnes, et laps oleks liikmesriigis elanud oma vanematega või ühega neist ajal, mil vähemalt üks tema vanematest elab seal töötaja staatuses (21. juuni 1988. aasta otsus kohtuasjas 197/86: Brown, EKL 1988, lk 3205, punkt 30, ja eespool viidatud kohtuotsus Gaal, punkt 27).

- 53 Määruse nr 1612/68 artiklit 12 tuleb seega kohaldada sõltumatult teistest liidu õiguse sätetest, mis reguleerivad sõnaselgelt teises liikmesriigis elamise õiguse kasutamise tingimusi.
- 54 Määruse nr 1612/68 artikli 12 selline sõltumatus sama määruse artiklist 10, mis on nüüd kehtetuks tunnistatud, oli käesoleva kohtuotsuse punktides 37–39 meenutatud Euroopa Kohtu praktika aluseks ja seda ei seatud kahtluse alla direktiivi 2004/38 jõustumisega.
- 55 London Borough of Lambeth ning Ühendkuningriigi ja Taani valitsus väidavad, et direktiiv 2004/38 on alates selle jõustumisest ainuke alus tingimustele, mis reguleerivad liidu kodanike ja nende perekonnaliikmete liikmesriikides elamise õiguse kasutamist, ja seega ei saa sellest alates tuletada ühtegi elamisõigust määruse nr 1612/68 artiklist 12.
- 56 Selles osas ei anna ükski asjaolu alust väita, et ühenduse seadusandja tahtis direktiivi 2004/38 vastu võttes muuta nimetatud artikli 12 – nii nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus – kohaldamisala selliselt, et nüüdsest piirduks selle normatiivne sisu lihtsalt õigusega hariduse kättesaadavusele.
- 57 Sellega seoses tuleb märkida, et erinevalt määruse nr 1612/68 artiklitest 10 ja 11, ei tunnistanud direktiiv 2004/38 selle määruse artiklit 12 kehtetuks ega ka muutnud seda. Liidu seadusandja ei soovinud seega direktiiviga piirata nimetatud artikli 12 – nii nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus – kohaldamisala.

- 58 Sellist tõlgendust kinnitab asjaolu, et direktiivi 2004/38 ettevalmistavatest materjalidest nähtub, et direktiiv koostati nii, et see oleks vastavuses kohtuotsusega Baumbast ja R (KOM(2003) 199 (lõplik), lk 7).
- 59 Kui määruse nr 1612/68 artiklit 12 tuleks tõlgendada nii, et see on alates direktiivi 2004/38 jõustumisest piiratud üksnes sellega, et tagada hariduse kättesaadavuse osas õigus võrdsele kohtlemisele, nägemata ette elamisõigust võõrtöötajate lastele, siis näiks nimetatud artikli säilitamine alates selle direktiivi jõustumisest üleliigsena. Tegelikult näeb direktiivi artikli 24 lõige 1 ette, et kõiki vastuvõtva liikmesriigi territooriumil elavaid liidu kodanikke koheldakse asutamislepingu reguleerimisalas võrdselt kõnealuse liikmesriigi kodanikega ja selles osas on leitud, et hariduse kättesaadavus kuulub liidu õiguse kohaldamisalasse (vt eelkõige 13. veebruari 1985. aasta otsus kohtuasjas 293/83: Gravier, EKL 1985, lk 593, punktid 19 ja 25).
- 60 Viimaks tuleb märkida, et direktiivi 2004/38 põhjenduse 3 kohaselt on direktiivi eesmärk eelkõige lihtsustada ja tugevdada kõikide liidu kodanike vaba liikumise ja elamise õigust (vt selle kohta 25. juuli 2008. aasta otsus kohtuasjas C-127/08: Metock jt, EKL 2008, lk I-6241, punkt 59). Sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas tooks määruse nr 1612/68 artikli 12 kohaldamine nimetatud direktiivi artiklis 7 sätestatud tingimustest lähtuvalt kaasa selle, et vastuvõtvas liikmesriigis võõrtöötajate laste elamisõigus – eesmärgiga seal õpinguid alustada või jätkata – ja neid tegelikult hooldava vanema elamisõigus oleks allutatud rangematele tingimustele kui need tingimused, mis olid neile kohaldatavad enne nimetatud direktiivi jõustumist.
- 61 Seega tuleb vastata esimesele küsimusele ja teise küsimuse punktile a, et liikmesriigi kodanik, kes on töötanud teise liikmesriigi territooriumil, kus tema laps käib koolis, võib sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas seda last tegelikult hooldava vanemana

tuletada vastuvõtvast liikmesriigis elamise õiguse üksnes määruse nr 1612/68 artiklist 12, ilma et ta peaks vastama direktiivis 2004/38 sätestatud tingimustele.

Teise küsimuse punkt b

⁶² Oma teise küsimuse punktiga b soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada seda, kas vastuvõtvast liikmesriigis elamise õigus, mis on vanemal, kes hooldab tegelikult last, kes kasutab määruse nr 1612/68 artikli 12 kohaselt õigust käia koolis, sõltub tingimusest, mille kohaselt peab sellel vanemal olema piisavalt vahendeid, et mitte koormata oma elamisperioodi ajal vastuvõtva liikmesriigi sotsiaalsüsteemi, ja vastuvõtvast liikmesriigis üldine ravikindlustus.

⁶³ London Borough of Lambeth ning ka Ühendkuningriigi ja Taani valitsus väidavad, et lapsevanemate võimalust saada elamisõigus määruse nr 1612/68 artikli 12 alusel tunnustati eespool viidatud kohtuotsuses Baumbast ja R üksnes erakordsete asjaolude tõttu selle kohtuotsuse aluseks olnud kahes kohtuasjas, milles oli täidetud nõue, et liidu kodanikel peavad olema piisavad vahendid nii nende endi kui ka nende perekonna-liikmete jaoks. Seda kohtupraktikat ei saa seega kohaldada olukordades, kus see tingimus ei ole täidetud.

⁶⁴ Nende argumentidega ei saa siiski nõustuda.

⁶⁵ Ühes eespool viidatud kohtuotsuse Baumbast ja R aluseks olevas kohtuasjas oli W. Baumbastil – nende laste isal, kelle elamisõigus vastuvõtvast liikmesriigis määruse nr 1612/68 artikli 12 alusel oli vaidluse ese – kindlasti piisavalt vahendeid, mis võimaldasid nii temal kui ta perekonnal ilma sotsiaalabita hakkama saada. Siiski käsitleti küsimust, kas M. Baumbast oli võimeline end ise üleväl pidama, üksnes tema kohtuasjaga seotud eelotsusetaotluse esitanud kohtu kolmanda küsimuse raames

seoses tema elamisõigusega lähtuvalt EÜ artiklist 18 ja nõukogu 28. juuni 1990. aasta direktiivist 90/364/EMÜ elamisõiguse kohta (EÜT L 180, lk 26; ELT eriväljaanne 20/01, lk 3).

- ⁶⁶ Sellest hoolimata ei tuginenud Euroopa Kohtu vastused kahele esimesele eelotsuse küsimusele, mis puudutasid laste ja neid hooldava ema elamisõigust, ega nende isikute majanduslikule sõltumatusale, vaid asjaolule, et määruse nr 1612/68 eesmärgi ehk töötajate vaba liikumise tagamine eeldab optimaalseid tingimusi ühenduse töötaja perekonna integreerimiseks vastuvõtvas liikmesriigis ning et keeldumine võimaldada lapsi hooldavatel vanematel elada vastuvõtvas liikmesriigis laste kooliskäimise ajal võib võtta neilt liidu seadusandja poolt antud õiguse (eespool viidatud kohtuotsus Baumbast ja R, punktid 50 ja 71).
- ⁶⁷ Igal juhul, kuna Euroopa Kohus on eespool viidatud kohtuotsuse Baumbast ja R punktis 74 meenutanud, et arvestades määruse nr 1612/68 ja iseäranis määruse artikli 12 konteksti ning sellega taotletavat eesmärki, ei saa seda tõlgendada kitsendavalt ega võtta sellelt kasulikku mõju, siis ei saa selle kohtuotsuse põhjal väita, et kõnealuse elamisõiguse andmine sõltub rahalise sõltumatuse tingimusest, sest Euroopa Kohus ei ole mingil moel, isegi mitte kaudselt, tuginenud oma argumentides sellisele tingimusele.
- ⁶⁸ Tõlgendust, mille kohaselt ei sõltu vastuvõtvas liikmesriigis koolis käivate laste ja neid tegelikult hooldava vanema elamisõigus sellest, kas neil on piisavalt vahendeid ja üldine ravikindlustus, toetab direktiivi 2004/38 artikli 12 lõige 3, mis näeb ette, et liidu kodaniku lahkumise või surma tõttu ei kaota sõltumata kodakondsusest kuni õpingute lõpuni elamisõigust tema lapsed või vanem, kes lapsi tegelikult hooldab, kui lapsed elavad vastuvõtvas liikmesriigis ja on kantud õppimise eesmärgil õppeasutuse nimekirja.

69 See säte, isegi kui see ei ole põhikohtuasjas kohaldatav, näitab erilist tähtsust, mida direktiiv 2004/38 omistab laste, kes käivad vastuvõtvas liikmesriigis koolis, ja neid tegelikult hooldavate vanemate olukorrale.

70 Seega tuleb vastata teise küsimuse punktile b nii, et vastuvõtvas liikmesriigis elamise õigus, mis on vanemal, kes hooldab tegelikult last, kes kasutab määruse nr 1612/68 artikli 12 kohaselt õigust käia koolis, ei sõltu tingimusest, mille kohaselt peab sellel vanemal olema piisavalt vahendeid, et mitte koormata oma elamisperioodi ajal vastuvõtva liikmesriigi sotsiaalsüsteemi, ja vastuvõtvas liikmesriigis üldine ravi-kindlustus.

Teise küsimuse punkt c

71 Oma teise küsimuse punktiga c soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada seda, kas võõrtöötaja last tegelikult hooldava vanema elamisõigus vastuvõtvas liikmesriigis, kui see laps käib selles riigis koolis, on seatud sõltuvaks tingimusest, et üks lapse vanematest töötab lapse õpingute alustamise päeval nimetatud liikmesriigis võõrtöötajana.

72 Määruse nr 1612/68 artikkel 12 on selle sõnastuse kohaselt kohaldatav nii nendele lastele, kelle vanem töötab vastuvõtva liikmesriigi territooriumil, kui ka neile, kelle vanem on seal töötanud. Miski selle artikli sõnastuses ei viita sellele, et nimetatud artikli kohaldamisala oleks piiratud olukordadega, kus üks lapse vanematest on võõrtöötaja staatuses täpselt sel ajal, kui see laps alustab oma õpinguid, ega ka sellele, et endiste võõrtöötajate lastel on vastuvõtvas liikmesriigis üksnes piiratud õigus hariduse kättesaadavusele.

- 73 Nagu on selgitatud käesoleva kohtuotsuse punktis 50, ei sõltu nimetatud artiklist 12 tulenev lapse õigus hariduse kättesaadavusele asjaolust, et kõnealune lapsevanem säilitab oma võõrtöötaja staatuse. Endiste võõrtöötajate lapsed võivad seega tugineda sellest artiklist 12 tulenevatele õigustele samadel alustel kui nende liidu kodanike lapsed, kellel on võõrtöötaja staatus.
- 74 Võttes arvesse käesoleva kohtuotsuse punktis 37 viidatud kohtupraktikat, piisab sellest, kui laps, kes käib vastuvõtvas liikmesriigis koolis, on asunud sinna elama, samal ajal kui üks tema vanematest kasutas võõrtöötajana selles riigis elamisõigust. Lapse õigus selles riigis elada, et seal vastavalt määruse nr 1612/68 artiklile 12 koolis käia, ning sellest tulenevalt last tegelikult hooldava vanema elamisõigus, ei saa seega sõltuda tingimusest, et üks lapse vanematest oleks töötanud vastuvõtvas liikmesriigis võõrtöötajana päeval, mil laps alustas oma õpinguid.
- 75 Seega tuleb vastata teise küsimuse punktile c, et kui võõrtöötaja laps käib vastuvõtvas liikmesriigis koolis, ei sõltu seda last tegelikult hooldava vanema elamisõigus selles riigis tingimusest, et üks lapse vanematest oleks lapse õpingute alustamise päeval töötanud võõrtöötajana nimetatud liikmesriigis.

Teise küsimuse punkt d

- 76 Oma teise küsimuse punktiga d soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada seda, et kui võõrtöötaja laps käib vastuvõtvas liikmesriigis koolis, kas siis seda last tegelikult hooldava vanema elamisõigus selles riigis lõpeb selle lapse täisealiseks saamisega.

- 77 Euroopa Kohtule esitatud toimikust nähtub, et see küsimus lapse täisealisuse mõju kohta tema vanema kui seda last tegelikult hooldava isiku elamisõigusele on tingitud asjaolust, et M. Teixeira tütar oli eluasemeabi taotluse esitamise ajal 15-aastane ning on vahepeal saanud 18-aastaseks, mis tähendab seega Ühendkuningriigis kehtivate õigusaktide kohaselt täisealisust. Seda küsimust tuleb käsitleda määruse nr 1612/68 artiklist 12 lähtuvalt, kuna see säte on – nagu tuleneb vastusest esimesele küsimusele ja teise küsimuse punktile a – säte, mis võib olla sellises olukorras nagu M. Teixeira isiku elamisõiguse aluseks.
- 78 Esiteks tuleb märkida, et täisealiseks saamine ei mõjuta otseselt neid õigusi, mis lapsel on määruse nr 1612/68 artiklist 12 tulenevalt, nii nagu seda artiklit on tõlgendanud Euroopa Kohus.
- 79 Tegelikult kestavad nii määruse nr 1612/68 artiklis 12 sätestatud õigus hariduse kättesaadavusele kui ka sellega kaasnev lapse elamisõigus – arvestades nende eset ja eesmärki – kuni lapse õpingute lõpuni.
- 80 Kuna määruse nr 1612/68 artikli 12 kohaldamisala hõlmab väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ka kõrgkooliõpinguid (vt eelkõige 15. märtsi 1989. aasta otsus liidetud kohtuasjades 389/87 ja 390/87: Echternach ja Moritz, EKL 1989, lk 723, punktid 29 ja 30, ning eespool viidatud kohtuotsus Gaal, punkt 24), siis võib nende õpingute lõpetamise päev saabuda pärast lapse täisealiseks saamist.
- 81 Eespool viidatud kohtuotsuses Gaal võttis Euroopa Kohus seisukoha küsimuses, kas mõiste „laps” määruse nr 1612/68 artikli 12 tähenduses hõlmab üksnes alla 21-aastaseid lapsi või võõrtöötaja ülalpidamisel olevaid lapsi, selleks et otsustada, kas sellise töötaja 21-aastane laps võis tugineda selles artiklis sätestatud võrdse kohtlemise õigusele seoses õppetoetusega, kuigi ta ei olnud enam võõrtöötaja ülalpidamisel.

- 82 Euroopa Kohus, olles meenutanud eespool viidatud kohtuotsuse Gaal punktis 24, et määruse nr 1612/68 artiklis 12 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõte näeb ette, et võõrtöötaja laps võib jätkata oma õpinguid nende eduka lõpetamise nimel, leidis sama kohtuotsuse punktis 25, et nimetatud artikkel 12 hõlmab rahalist abi, mida võivad saada õpingute hilisemas staadiumis üliõpilased, isegi kui nad on saanud 21-aastaseks või vanemaks ning ei ole enam nende vanemate ülalpidamisel.
- 83 Kui selle kohtupraktika kohaselt seataks nimetatud artikli 12 kohaldamine sõltuvusse teatud vanusepiirangust või ülalpeetava lapse staatusest, oleks see vastuolus mitte üksnes kõnealuse sätte sõnastusega, vaid ka selle mõttega (eespool viidatud kohtuotsus Gaal, punkt 25).
- 84 Teiseks tuleb hinnata, kas asjaolu, et määruse nr 1612/68 artiklist 12 tulenevad lapse õigused on seega vanusest sõltumata omistatud täisealistele lastele või lastele, kes ei ole enam võõrtöötaja ülalpidamisel, võimaldab täiskasvanud lapse eest hoolitseval vanemal elada temaga koos vastuvõtvas liikmesriigis kuni lapse õpingute lõpuni.
- 85 Euroopa Kohus leidis eespool viidatud kohtuotsuse Baumbast ja R punktis 73, et võõrtöötaja lapse õigust võimalikult heades tingimustes vastuvõtvas liikmesriigis kooliteed jätkata riivaks see, kui teda tegelikult hooldaval isikul ei oleks õigust elada koos temaga kõnealuses liikmesriigis tema õpingute ajal.
- 86 Isegi kui põhimõtteliselt eeldatakse, et täisealiseks saanud laps on võimeline ise hakkama saama, võib vastuvõtvas liikmesriigis õppimise õigust kasutavat last hooldava vanema elamisõigus siiski pikeneda selle ea saavutamisest pikemaks, kui lapsel on

jätkuvalt vaja selle vanema kohalolu ja hoolitsust, selleks et õpinguid jätkata ja lõpetada. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu pädevuses on hinnata, kas see on põhikohtuasjas tegelikult nii.

- 87 Seega tuleb vastata teise küsimuse punktile d, et võõrtöötaja last tegelikult hooldava vanema elamisõigus vastuvõtvas liikmesriigis, kui see laps käib selles riigis koolis, lõpeb selle lapse täisealiseks saamisega, välja arvatud juhul, kui lapsel on õpingute jätkamiseks ja lõpetamiseks jätkuvalt vaja selle vanema kohalolu ja hoolitsust.

Kolmas eelotsuse küsimus

- 88 Selle küsimuse esitas eelotsusetaotluse esitanud kohus üksnes selleks juhuks, kui vastus esimesele küsimusele oleks jaatav, see tähendab eeldusel, kus M. Teixeira olukorras olev isik saaks tuletada oma elamisõiguse üksnes direktiivi 2004/38 kohaldamisest.
- 89 Arvestades esimesele küsimusele ja teise küsimuse punktile a antud vastust, ei ole kolmandale küsimusele vaja vastata.

Kohtukulud

- 90 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus.

Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

1. Liikmesriigi kodanik, kes on töötanud teise liikmesriigi territooriumil, kus tema laps käib koolis, võib sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas seda last tegelikult hooldava vanemana tuletada vastuvõtvas liikmesriigis elamise õiguse üksnes nõukogu 15. oktoobri 1968. aasta määruse (EMÜ) nr 1612/68 töötajate liikumisvabaduse kohta ühenduse piires, mida on muudetud nõukogu 27. juuli 1992. aasta määrusega (EMÜ) nr 2434/92, artiklist 12, ilma et ta peaks vastama Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivis 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ, sätestatud tingimustele.
2. Vastuvõtvas liikmesriigis elamise õigus, mis on vanemal, kes hooldab tegelikult last, kes kasutab määruse nr 1612/68 artikli 12 kohaselt õigust käia koolis, ei sõltu tingimusest, mille kohaselt peab sellel vanemal olema piisavalt vahendeid, et mitte koormata oma elamisperioodi ajal vastuvõtva liikmesriigi sotsiaalabisüsteemi, ja vastuvõtvas liikmesriigis üldine ravikindlustus.
3. Kui võõrtöötaja laps käib vastuvõtvas liikmesriigis koolis, ei sõltu seda last tegelikult hooldava vanema elamisõigus selles riigis tingimusest, et üks lapse

vanematest oleks lapse õpingute alustamise päeval töötanud võõrtöötajana nimetatud liikmesriigis.

- 4. Võõrtöötaja last tegelikult hooldava vanema elamisõigus vastuvõtvas liikmesriigis, kui see laps käib selles riigis koolis, lõpeb selle lapse täisealiseks saamisega, välja arvatud juhul, kui lapsel on õpingute jätkamiseks ja lõpetamiseks jätkuvalt vaja selle vanema kohalolu ja hoolitsust.**

Allkirjad